

ТОHIR RAJABIYNING HAYOTI VA IJODIY FAOLIYATI

Yunus Rajabiy nomidagi O'zMMSI

"Maqom cholg'ulari" kafedراسي

1- bosqich magistranti - Namozov Javohir

Annatatsiya. Ushbu maqola Rajabiylar sulolasining yorqin vakili Tohir Rajabiyning hayoti va ijodiy faoliyati haqidadir. Unda Tohir Rajabiyning rubob cholg'u ijrochiligiga qo'shgan yangicha ijrochilik uslubi haqida batafsil so'z yuritiladi. Milliy ijrochilik uslubini estrada hamda orkestr ijrolari bilan uyg'unlashtirgan ijodkorning ijroviy va uslubiy jihatlari yoritiladi.

Kalit so'zlar. *Musiqа, maqom, kuy, usul, nola, an'ana, rubob, ansambl, orkestr, estrada, bayot, ushshoq.*

Annotation. This article is about the life and creative work of Tahir Rajabi, a bright representative of the Rajabi dynasty. It talks about Tahir Rajabi's new style of playing the rubob instrument. The performance and stylistic aspects of the artist, who combines the national performance style with pop and orchestral performances, will be covered.

Key words. *Music, status, melody, usul, nola, tradition, rubob, ensemble, orchestra, pop music, bayot, ushshog.*

Аннотация. Эта статья о жизни и творчестве Тахира Раджаби, яркого представителя династии Раджаби. В нем рассказывается о новом стиле игры Тахира Раджаби на инструменте рубоб. Будут освещены исполнительско-стилистические аспекты творчества артиста, сочетающего национальную исполнительскую манеру с эстрадным и оркестровым исполнением.

Ключевые слова. *Музыка, макам, мелодия, усул, нола, традиция, рубоб, ансамбль, оркестр, эстрада, баёт, ушшак,*

Har bir millatning o'z madaniyati, ma'naviyati, an'ana-udumlari va albatta milliy ruhi bo'ladi. Bu esa asrlar davomida shakllanib avloddan avlodga an'ana asosida o'tib, saqlanib kelinadi. Bizning shunday beqiyos milliy boyliklarimiz va an'ana - udumlarimiz musiqa san'atimizda hamda folklor namunalarimizda o'z asksini topib kelgan. O'zbek musiqa san'ati o'tgan asrda katta iste'dod egalarini kashf etdi. Xoji Abdulaziz Abdurasulov, Yunus Rajabiy, To'xtasin Jalilov, Halima Nosirova, Tamaraxonim, Jo'raxon Sulstonov, Ma'murjon Uzoqov, Muxtor Ashrafiy, Muhammadjon Mirzayev, Turg'un Alimatov, G'ulomjon Hojiqulov, Ari Boboxonov, Suloaymon Taxalov, Temur Mahmudov, O'lmas Rasulov, Abduhoshim Ismoilov kabi nomlar orqali bu ro'yxatni yana davom ettirish mumkin. Sanaganlarimizning bari o'zbek musiqa san'atida bastakorlik, ashula va cholg'u ijrichiligida o'z uslubi, yangi

musiqiy yo`nalishi bilan nom qoldirgan, buyuk siymolardir. Shunday iste`dodlardan yana biri Rajabiylar sulolasining yorqin vakili Tohir Rajabiy hisoblanadi.

Tohir Rajabiy 1946 yili Toshkent shahrida, o`zbek xalqining ardoqli hofizi, bastakor, Akademik Yunus Rajabiy oilasida tavallud topadi. Buyuk sa`atkor oilasida, madaniy va ijodiy muhitda katta bo`lgan Tohir Rajabiy yoshligidan musiqaga mehr qo`yadi. Bu mehrning birinchi sababi qon orqali o`tgan bo`sa, ikkinchi sababi Yunus Rajabiyning uyida tez-tez yetuk san`at darg`alari bilan bo`ladigan ijodiy kechalar orqalidir. Zero Yunus RAjabiyning uyida bo`lib o`tadigan bunday ijodiy kechalar juda ko`p bo`lar hamda bu kechalarda o`z davrining buyuk ustozlari, ijorchi hofiz va sozandalari, bastakor va adabiyotshunoslar yig`ilishar edi. Bu esa yosh iste`dod egasiga yanada koproq qiziqish uyg`otishi tabiiy holdir.

Yosh Tohir Rajabiyning musiqaga bo`lgan xavasi uni 1958 yili Glier nomidagi musiqa maktabiga chorlaydi. Maktabda o`qiyotgan davridanoq u qashqar rubobi ijrochiligini turli usul va yullari, chalish kunikmalarini o`zlashtiradi. 1964 yili musiqa maktabini tamomlab, Toshkent Davlat Konservatoriyasiga o`qishga kiradi. Konservatoriyada o`zining ko`p yillik o`qituvchilik faoliyati davomida talaygina shogirdlar tayyorlagan iste`dodli muallim, ustoz professor F.N.Vasilev sinfida tahsil oladi. O`qish davrida Tohir Rajabiy o`z ijrochilik maxoratini oshirish maqsadida ko`p ijodiy izlanishlar olib boradi. Talabalik yillaridayoq 1967-yili Alisher Navoiy nomidagi opera va balet katta teatriga orkestr artisti lavozimiga ishga taklif qilinadi. 1969-yili Konservatoriyani muvaffaqiyatli tamomlab, teatrdagi mustakil tarzda o`z ijodiy faoliyatini boshlaydi. Bu taklifni Tohir Rajabiy o`ziga bildirilgan ishonch deb qabul kiladi¹.

1973 yildan boshlab Tohir Rajabiyning ijodiy faoliyati Doni Zokirov rahbarligidagi O`zbekiston teleradiosi qoshidagi o`zbek xalq cholg`u asboblari orkestri bilan bog`lanadi. Orkestrda ishlab yurgan kechlarida o`zbek xalq kuylari va qardosh xalqlar kuylarini ham radio ovoz yozish studiosida, magnit tasmaiga yozishni boshlaydi. Orkestr jurligida Sharq va qardosh respublika kompozitorlarining talaygina asarlarini yozishga muvaffaq bo`ladi. 1976 yildan to bugungi kungacha Tohir Rajabiyni qashqar rubobida yozgan kuylari 150 dan ortiq, estrada orkestri jo`rligida jahon va Sharq kuylari 40 dan ortiq, klassik mumtoz qo`shiqlari 20 dan ortiq bo`lib, O`zbekiston radiosining oltin fondiga yozishga muvaffaq bo`ldi². D.Zokirov "Paxtakorman", T.Azimov "Baxt gulshani", S.Hayitboyev "Lirik kuy", E.Shukrullayev qayta ishlagan "Bahor", S.Jalil "Syuita", D.Zokirov qayta ishlagan "Hayot sururi", R.Glier "Shohsanam ariyasi", M.Bafoyev "Poema", Z.Miralimova "Poema", Q.Komilov "Qalbim kuylar", T.Jalilov "O`rgilay", H.Jo`rayev "Tabassum", F.List "Vengercha rapsodiya", S.Hayitboyev "Ballada", A.Arutunyan "Arutunyan",

¹ Rajabiynoma. Maqolalar to`plami. Tuzuvchi Hasan Rajabiy. 2016-yil.

² A.Tashmatova "Doni Zokirov nomidagi davlat xalq cholg`ulari orkestri"

S.Aliskerov “Konsert” tor va orkestr uchun, M.Bafoyev “Poema”, A.Geray “Baxchakurd”, Gnutov qayta ishlagan “Javoronok”, Y.Rajabiy. D.Zokirov qayta ishlagan “Kuygay”, H.Jo’rayev “Chamanzorda”, A.Toshmatov “Mavji sir”, H.Honmamedov “Konsert” tor va orkestr uchun, H.Honmamedov “Konsert”, Sh.Shoximardonova “Navro’z sabosi”, Q.Komilov “Ul kecha”, H.Rahimov “Arabcha konsertino”, T.Jalilov “O’rgilay”, Y.Rajabiy “Kuygay”, D.Zokirov “Ko’chalar”, D.Zokirov “Ko’rmadim”, S.Aliskerov “Hayol og’ushida”, M.Murtazoyev. Q.Komilov qayta ishlagan “Tamanno”, Y.Rajabiy “Gul sochar”, Q.Komilov “Mohim” (Konsert poema), Y.Rajabiy Q.Komilov qayta ishlagan “Ra’nolanmasun”, Y.Rajabiy “Ne navo” kabilar shular jumlasidan.

Ma’lumki, ijrochilik san’ati tarakkiyotida yangi bosqichlar va yunalishlarning shakllanishi, har bir ijrochi oldiga muayyan vazifani kuyadi. Tohir Rajabiy o’zining qashqar rubobidagi yangicha talqinlari orqali yosh avlodlarga benazir hamda takrorlanmas ijro uslublarini namoyon qildi. U nafaqat maqom kuylaridan namunalarni balki, ayni paytda boshka xalqlar kuylarini ham o’ziga xos joziba va milliy ruxda qashqar rubobida talqin etib xalqimizgataqdim etib keldi. Doni Zokirov nomidagi O’zbekiston teleradiosi qoshidagi O’zbek xalq cholg’ulari orkestrida ishlayotgan davrlari uning ijodiy va sahnaviy chiqishlaridagi faoliyatining yuksalish davri desak mubolag’asizdir. Bu vaqtlarda u O’zbekiston televideniyesi va radiosi to’lqinlari orqali turfa ijod namunalarini tinglovchilarga taqdim etadi.

Uning ijodiy faoliyatidagi yana bir muxim jixat O’zbekiston radiosi estrada orkestri jamoasi bilan hamkorligidir. Bu jamoada ham keng ijodiy izlanishlar olib bordi. Pegranning “Shubert soyasi”, A.Latifzodaning “Rubob va orkestr uchun kuy”, D.Omonullaevaning “Bolicha”, “Yomgir yog’di” A.nazarovning “Nafosat”, “Soginch”, A.Ikromovning “Muxabbat tongi”, “Yuraklarda yashar muxabbat”, S.Uonderning “Mening sevgilim”, I.Akbarovning “yor kel”, Ye.Jivaevning qayta ishlagan rumincha “To’rg’ay” kuyi va shu kabi bir qator asarlarni rubobda yakkaxon ijrochi sifatida ijro etadi. Shuni alohida ta’kidlab o’tish kerakki, Estrada orkestri bilan birgalikda milliy cholg’ular ijrochiligini boshlashda Tohir Rajabiyning hissasi kattadir. Aynan qashqar rubobi bilan orkestr va estrada asarlarini milliy ruhda o’ziga xos rasvishda ijroqildi hamda muvofaqqiyotga erishdi.

Ustoz sozanda Tohir Rajabiy Estrada simfonik orkestri bilan 10 yil davomida ijodiy faoliyat olib bordi. Faoliyati davomida D. Omonullayevaning “Bolicha”, “Yomg’ir yog’di”, A.Nazarovning “Nafosat”, “Sog’inch”, A.Ikromovning “Muhabbat tongi”, “Yuraklarda yashar muhabbat”, S.Uonderning “Mening sevgilim”, I.Akbarovning “Yor kel”, R.Paulning “Million, million, million atirgullar” va yuqorida ta’kidlaganimizdek 40 dan ortiq asarlarni o’ziga xos tarzda talqin etgan. Tohir Rajabiyning Estrada simfonik orkestri bilan qilgan ijodiy izlanishlari ijrochilik nuqtai

nazaridan qaraydigan bo'lsak, qashqar rubobida yangi ijro uslubini, cholg'uda yangicha jozibador tovush chiqarish imkoniyatlarini, yangi qirralarini ochib berdi.

Tohir Rajabiyni serqirra san'at soxibi deb nomlashimiz bejiz emas. U Rajabiylar sulolasi an'anasini munosib davom ettirgan xolda, uning sozandachilik faoliyati xofizlik san'ati bilan boyib bordi. Xalqimizga dilrabo qo'shiqlar tuxfa etish niyatida magnit tasmalariga yozilgan "Girya", "Bayot I - II", "Ushshoq", "Qashqarchai Ushshoq", "Chapandozi qalandar". "Sarparda", "Nasrulloi", "Kucha bogi I - II" kabi bir kator o'ziga xos oxanglarda ijro etilgan qo'shiq va ashulalar yuqoridagi fikrimizning yaqqol dalilidir³.

1990 yilda Tohir Rajabiyning ko'p yillik ijodiy faoliyati, o'zbek san'ati rivojiga qo'shgan beqiyos xizmatlari inobatga olinib, davlatimiz tomonidan sharaflı - "O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan artist" unvoni bilan taqdirlandi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. R.Qosimov. "An'anaviy rubob ijrochiligi". Toshkent – 1999
2. "Ўзбекистон миллий энциклопедияси" давлат илмий нашриёти, 2000 йил.
3. Ражабийнома . Тузувчи Ҳасан Ражабий. Тошкент, 2016 йил.
4. Tohir Rajabiy. Wikipediya

³ R.Qosimov. "An'anaviy rubob ijrochiligi". Toshkent – 1999